

YUNANİSTAN

Balkan Ülkeleri arasında az araştırılmış ülkelerden biri Yunanistan'dır. Yunanistan'da Yontmataş Çağı kültürlerinin birbiri arkasına fark edilmeleri, E.Lartet ve Christie'nin Dordogne Bölgesi'ndeki (Fransa) çalışmalarından ancak 100 yıl sonra yani son zamanlarda mümkün olabilmiştir. Bu durum yani Yunanistan'da Paleolitik arkeolojinin yavaş gelişimi, tarihsel kayıtlar göz önünde bulundurulduğunda kolayca anlaşılır. Şimdi Yunanistan'daki Paleolitik dönem araştırmalarının tarihsel gelişimine bir göz atalım:

1923 yılında bazı paleolitik buluntular hakkındaki yorumları ilk önce **M. R. Sauter** yapmıştır ve bunun 1948 yılında bir makale olarak yayınlamıştır. Sauter'in bu makalede sözünü ettiği bilgiler çoğunlukla doğru olarak kabul edilmiştir.

Aynı yılda yani 1923'de **L'Abbe Breuil**, Machester'da (İngiltere) bir koleksiyonda muhafaza edilen bazı parçaların (çakmaktaşı 3 alet) Yunanistan kökenli olabileceğini şüpheli olarak not etmiştir. Yine 1923'de **Obermaier** Selanik yakınlarında bulunan Üst Paleolitik aletlerin keşfini haber vermiştir.

Bununla beraber 1928 ve daha sonraki yıllarda **A. Markovits**, Argolid ve Megarid'deki mağaralardan bazı buluntular rapor etmiştir ve bu buluntuların Üst Paleolitik ve Mezolitik aletleri içerdiğini iddia etmiştir.

1942 yılında **R. Stampfuss**, Thebes ve Levadis arasında bulunan Seidi Mağarası'nın buluntularını ilk olarak açıklamıştır. Söz konusu bu buluntuları sırtlı bıçakları ve omuzlu uçları içeren dağınık bir Üst Paleolitik endüstriyi işaret eder. Bu endüstrinin tarihi de henüz şüphelidir fakat onlar geçici olarak Üst Paleolitik dönemin sonlarına tarihlendirilmişlerdir.

1958'de **V. Milojcic**. Takriben 250 parça yayınlamıştır. Bu aletlerin bir kısmı kazıdan çıkarılmış ve bir kısmı da Penios Nehri'nin kenarından sürüklenmiş olarak bulunmuş olmalıdır. Milojcic bu buluntuların Orta ve Üst Paleolitik endüstrileri simgelediğini düşünmüştür.

1961 ve daha sonraki yıllarda **J. Servais**, Peloponnes'te bazı yongalar bulmuştur. Servais bu buluntuları 1962'de Peloponnes'te tabakalaşma gösteren bir açık hava yerleşim yerini keşfeden **A. Leroi-Gourhan**'a götürmüştür.

1962'de Khalkidiki'deki Petrolona Mağarası'nda bir *neanderthal* kafatası bulunmuş fakat onunla birlikte hiçbir alete rastlanılmamıştır.

Yine 1962'de **Bielor** ve **Jameson**, Argolid'den bazı çakmaktaşı aletler yayınlamışlardır. Bu yılın yaz aylarında ise Cambridge Üniversitesi'nden bir ekip Yunanistan'ın kuzey ve batısında geniş kapsamlı bir araştırmaya başlamışlardır. Bu araştırmadan sonra Yunanistan'ın Paleolitik katlaşımıyla ilgili olarak bir fikirde bulunmak mümkün olmuştur.

ORTA PALEOLİTİK

1962 yılında yapılan bir yüzey araştırması, Kuzey Yunanistan'da özellikle Epirus'ta Pindhos Bölgesi'nin batısında çok sayıda sitin keşfedilmesini sağlamıştır (Fig.1). Bununla birlikte Yunanistan'dan bilinen en eski alet Siatista ve Kozani yakınlarındaki Paleokastron'un batısında bulunmuş idi (Levha.I, 1). Münferit bir yüzey buluntusu olarak bu alet tarihlendirilememiştir. Yine de bu alet Balkan Geçitinde elbaltası dağılımı konusunda önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu iki yüzeyli aletin keşfi tüm Akdeniz çevresinde bir Acheuléen geleneğin varlığını ortaya koyar. Yunanistan'da sadece bir örnekle temsil edilen bu iki yüzeyli aletin olması aynı zamanda Epirus'un zengin Orta Paleolitik endüstrilerine bir tezat teşkil eder.

Bazıları binlerce alet veren 12'den fazla sit saptanmıştır. Kokkinopilos, Morfi ve Karvounari siteleri, sürekli kış yağmurlarıyla yıkanan kırmızı kil tabakalardan çıkartılan ve sürüklenen çok sayıda alet verirler. Bu aletler birçok kazıyıcı ve Moustérien uçlardan oluşur (Fig. 2). Morfi (Fig.3, 27) ve Kokkinopilos (Fig.2, 21-26) yaprak biçimli uçlar kırmızı yataklardan sel sularıyla sürüklenmiş olarak bulunmuşlardır. Onların Moustérien endüstrilere ait olduğu sanılmaktadır. Bu uçların hepsi aynı hammadeden yapılmışlardır ve aynı kuvvetli bir patinaya sahiptirler. Bunlardan bir tanesi (Fig.3, 22) in-situ olarak kırmızı yataklar içinde bulunmuştur. Tamamlanmamış yaprak biçimli bir iki yüzeyli uç ise çok sayıdaki diğer Orta Paleolitik buluntularla birlikte Sit β'daki kazı sırasında bulunmuştur. Yaprak biçimli iki yüzeyli uçlar Epirus'ta başka bir yerde, özellikle Asprochaliko kaya-altı sığınağının Orta Paleolitik seviyelerinde bulunamamıştır. Onlar her zaman nadir olmakla beraber şimdiye kadar Asprochaliko'nun en alt seviyelerinden bilinen Orta Paleolitik aletlerin sayısı yalnızca 400-500 kadardır.

Elbaltası gibi yaprak biçimli diğer bir uç yüzey buluntusu olarak aynı sahada Paleokastron yakınlarında bulunmuştur (Fig.3, 28). Bu nedenle bu alet Yunanistan'ın doğu, batı ve güney bölgelerindeki Orta Paleolitik endüstrilerin bir karakteristiği olduğunu ispat etmiş bulunmaktadır. Eğer çok dikkatli bir araştırma yapılacak olursa, bu aletlerin Peloponnese'te ve Penios Nehri alanında da bulunması olasıdır. Bu aletlerin varlığı batısal Moustérien ile ilgili olduğu izlenimini verir ancak batıdaki çok karakteristik bir yüzü düz diğer yüzü dışbükey olan aletler Yunanistan'da hiç yoktur.

Bordes metodu kullanılarak Mellars tarafından yapılan sayısal analizler Levallois ve dilgi endüstrileri ile yüzcüklü (façetalı) endislerini göstermiştir ki bunlar güneybatı Fransa'dan kaydedilen en yüksek değerlerin bazıları ile karşılaştırıla bilinir.

ÜST PALEOLİTİK

Asprochaliko'da Orta Paleolitik'ten Üst Paleolitiğe geçiş evresine ait kanıtlar pek görülmez. Bu değişim başka yerlerde olduğu gibi tahminen GÖ. 40.000-26.000 arasında olmuştur. Yine de böyle bir geçiş evresi olmuş olmalıdır çünkü tabakalar içinde iskânla ilgili bir boşluk vardır. Parlak sarı tabaka -13 ve 14. Seviyelerde buluntu yoktur.

Asprochaliko'da dolgu yüzeyinin yaklaşık 140 cm. altında bulunan 9. Seviye, radyokarbon ölçümü GÖ. 26.000 ± 900/800 olan bir ocak yeri ihtiva eder. Bu seviyenin endüstrisi çok sayıda Gravettien tipte sırtlı dilgileri kapsar ve bu endüstri Orta Paleolitik unsurlara sahip değildir. Aynı zamanda 9. Seviyeden aşağıda 12. Seviyeye kadar uzanan ocak yerinin altında da dar sırtlı dilgiler vardır ki burada yerleşimle ilgili bir boşluk bulunur. Bu yüzden dar sırtlı dilgiler Yunanistan, Rusya ya da Batı Avrupa'da bulunanlardan daha erken ortaya çıkar. Rusya'da örneğin, Moldova V katında dar sırtlı dilgiler takriben GÖ. 23.700 ± 320 tarihlerinde bir humus tabakası içinde de bulunurlar. Bu nedenle dar sırtlı dilgiler Doğu Avrupa'da bulunanlardan daha erken olmalıdır.

Kokkinopilos **α sitinde** işlik yeri (yongalama) tabanı dolgu içindeki Orta Paleolitik endüstrilerden daha geç olan kırmızı yataklar içinde bulunmuştur. Kırmızı yataklar henüz yaşça tayin edilmemişlerdir. Bu yataklar Yunanistan'ın batı sahillerindeki Preveze'de saptanan kum tepeleri ile deniz seviyesi altından elbette daha geçtir. **α siti** çok sayıda dar sırtlı dilgiler, dilgi çekirdekleri, normal dilgiler ve kalın kazıyıcıları içeren 8000 üzerinde parça vermiştir. Şimdiye kadar geometrik insanlar bulunmamıştır. Kırmızı yataklar dağ eteğindeki çakıllarla örtülmüşlerdir. Onun son buzullaşmanın günümüzdeki safhasıyla tarihlendirilmiş olan Bingazi'deki (Akdeniz'in karşı kıyısında, Libya'nın doğusu) çakıllar ve alçak deniz seviyesiyle ilgili olması ilginçtir.

Asprochaliko'nun en üst seviyelerindeki endüstri hayli fazla geometrik unsurlar içerir. Bazı buluntular Üst Paleolitiğin alt tabakalarına dâhil olmalıdır. Bu endüstri çok net bir şekilde Yunanistan'dan fazla uzakta bulunmayan Otronto Boğazı'nın karşısındaki Romanelli'nin (yaklaşık olarak GÖ. 12.000'e tarihlendirilmiştir) üst tabakalarıyla ve Peloponnese'deki açık hava sitelerinin üst tabakalarındaki endüstri ile karşılaştırıla bilinir.

Ayrıca 1966 yazında kazılmış bulunan ve Kastritsa'da yakın zamanlarda keşfedilmiş olan bir mağaradan da Üst Paleolitik katlaşım ile ilgili bilgiye ulaşılabileceği tahmin edilmektedir. Bu mağaranın İonnina Gölü'nün eski tortulları içine dalan bir sekisi vardır.

Mağara Asprochaliko'dan yaklaşık 35 km. ve İonya'dan (İonnina) 6 km. uzaklıktadır. 1965 yılında keşfedildiği zaman sekisi yeni bir erozyonla açılarak yaklaşık 1 m. derinliğinde dikey bir kesit açığa çıkmıştı. Dolgu üzerinde bulunan ocak yeri radyokarbon tarihlemesine göre G.Ö. 13.400±210 tarih vermiştir. Son zamanlarda dolguda meydana gelen aşınma

sonucunda oldukça iyi korunmuş çok sayıda geyik ve at kemikleri bulunmuştur. Aynı zamanda sekinin dışında yıkanmış olarak bulunan ve dar sırtlı dilgiler ile omuzlu uçlar içeren (Fig.9) çok sayıda Paleolitik aletlere rastlanılmaktadır.